

Անգլիացիները համար Ղարաբաղի, Ինչպէս և Զանգեզուրի ճակատագիրը որոշած էր. նրանք վճռել էին այդ հողամասերը միացնել Ազրբէջանին: 1919թ. յունւ. 15-ին, Ազրբէջանի կառավարութիւնը գոր. Թոմսընի հաւանութեամբ, Ղարաբաղ—Զանգեզուրի ընդհանուր-նահանգապետ նշանակեց դր. Խոսրով բէգ Սուլթանովին, որը հայերի աչքին հայտեացի և ջարդարարի համբաւ էր վայելում: Այդ լուրն առնելուն պէս, յունւ. 26-ին, Հայաստանի արտ. գործ. նախարար Ս. Տիգրանեանը վճռական բողոք ուղարկեց Ազրբէջանի կառավարութեան՝ յայտարարելով, որ Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը Հայաստանի անբաժան մասն են:

Այս բողոքին Ազրբէջանի կառավարութիւնը պատասխանեց, որ խնդրի առարկայ եղող «չըջանները Ազրբէջանի անվիճելի և անխախտ մասն են կազմում» և որ «ընդհանուր-նահանգապետութիւն հաստատելու որոշումը ոչ մի դէպքում չի խախտում Հայաստանի հողային իրաւունքները: Ընդհանրապէս, Հայաստանի կառավարութեան բողոքը մենք համարում ենք խախտում մեր գերիշխանութեան և մեր ներքին գործերին միջամտելու փորձ»:

Մի քանի շաբաթ յետոյ, փետր. 24-ին, Հայաստանի կառավարութիւնը ստացաւ բրիտանական գերագոյն կոմիսարի Երևանի ներկայացուցիչ գոր. Վ. Ասըրից գոր. Ֆորեստիէ-Ուոկերի մէկ զրուցիւնը, որով հաղորդում էր գոր. Թոմսընի կողմից, թէ, «գր. Սուլթանովը գնում է Շուշի, իբրև ընդհանուր-նահանգապետ Զանգեզուրի, Շուշիի և Ղարաբաղի շրջանների: Նա այդ անում է առանց դնելու որևէ պահանջ Ազրբէջանի ապագայ վարչութեան վերաբերմամբ. նա գնում է այնտեղ միայն օրէնքը և կարգը պահպանելու համար»: Արտ. գործ. նախարար Ս. Տիգրանեանը անմիջապէս պատասխանեց գոր. Ֆորեստիէ Ուոկերին, թէ՛ «Հայաստանի կառավարութիւնը չի կարող գոր. Թոմսընի հետագրի հաղորդելու փաստը համարել արտայայտութիւն նոյնիսկ անուղղակի ճանաչման Ազրբէջանի կառավարութեան թէկուզ ժամանակաւոր գերիշխանութեան իրաւունքի դր. Սուլթանովի իշխանութեանը ենթարկելիք դաւառների վիճելի շրջանների վրա»:

Զօր. Թոմսընի կարգադրութեան հետ չէր կարող հաշուել և Ղարաբաղի ազգաբնակչութիւնը: Կամենալով անգլիացիները ներկայութեամբ հանդէս բերել զարաբաղցիների հաւաքական կամքը՝ Ժամ. Խորհուրդը, փետր. 12-ին, հրաւիրեց համադարարաղցիական Կրդ համագումարը, որը մի անգամ ևս որոշեց՝ Ղարաբաղը համարել Հայաստանի անբաժան մաս, ո՛չ մի դէպքում չճանաչել Ազրբէջանի իշխանութիւնը և մերժել ազրբէջանեան կառավարութեան պահանջը՝ ուղարկելու խորհրդարանի պատգամաւորներ: Բացի այդ, համագումարը ընտրեց ազգային խորհուրդ և յանձնեց նրան որոշումների գործադրութիւնը:

Փետրւարի վերջերին Շուշի եկաւ անգլիական նոր ներկայացուցիչ մայր Մաք Մեդենը 400 զինուորներով: Նրա հետ եկան և գոր. Թոմսընի և ազրբէջանեան կառավարութեան համաձայնութեամբ Բագուի Հայոց Ազգ. Խորհրդի և Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կենտ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ